

DOI 10.31558/2307-2318.2025.2.12

УДК 351.72:336.02

JELClassification: H 11, E 62

Прямухіна Н. В.

доктор економічних наук, професор кафедри політології та державного управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса

ORCID ID: 0000-0003-0788-7399

e-mail: n.priamukhina@donnu.edu.ua

Титаренко О. А.

здобувач ступеня доктора філософії
Донецький національний університет імені Василя Стуса

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3341-3787>

e-mail: o.tytarenko@donnu.edu.ua

**ІНСТИТУЦІЙНІ ТА ПРАВОВІ ЗАСАДИ ФІСКАЛЬНОГО РЕГУЛЮВАННЯ
ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕРЖАВИ**

У статті розглянуто сучасні теоретико-методологічні підходи до формування інституційного та правового підґрунтя фіскального регулювання економічної безпеки держави. Постановка проблеми зумовлена зростанням загроз фінансовій стабільності на тлі геополітичних викликів, пандемій, воєнних дій і структурної трансформації економіки. Аналіз вітчизняних і зарубіжних наукових джерел засвідчив, що існуючі моделі фіскального регулювання недостатньо ефективно забезпечують інституційну відповідальність, прозорість управління державними фінансами та довгострокову макроекономічну стійкість. Метою статті є систематизація інституційних компонентів і правових механізмів фіскальної політики в контексті підвищення рівня економічної безпеки держави. У межах дослідження проаналізовано структуру інституційного механізму, охарактеризовано функції органів державної влади, визначено роль фіскальних інструментів (податки, бюджетні трансферти, боргові операції) у запобіганні кризовим явищам. Особливу увагу приділено оцінці правових основ фіскального регулювання, включаючи положення Конституції України, Бюджетного, Податкового кодексів, а також норм міжнародного права. У статті обґрунтовано, що ефективне фіскальне регулювання економічної безпеки потребує інституційної узгодженості, підвищення якості правового забезпечення, впровадження превентивних антикризових інструментів та посилення контролю над стратегічними потоками публічних фінансів. У висновках запропоновано шляхи підвищення результативності фіскального впливу через інституційні інновації та адаптацію національного законодавства до сучасних викликів глобальної економіки.

Ключові слова: економічна безпека, інституційний механізм, правові основи, держава, фіскальне регулювання економічної безпеки, інструменти фіскального регулювання, національна безпека.

Рис. 2, Табл. 1, Літ. 15.

Priamukhina N.

Doctor of Economics, Professor of the Department of Political Science and Public
Administration, Vasyl Stus Donetsk National University
ORCID ID: 0000-0003-0788-7399

e-mail:

Tytarenko O.

Vasyl' Stus Donetsk National University
ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0002-3341-3787>

e-mail:

INSTITUTIONAL AND LEGAL PRINCIPLES OF FISCAL REGULATION OF THE STATE'S ECONOMIC SECURITY

The article examines current theoretical and methodological approaches to forming the institutional and legal foundations of fiscal regulation aimed at ensuring the economic security of the state. The relevance of the research is determined by the increasing threats to financial stability caused by geopolitical tensions, pandemics, military conflicts, and structural transformations in national economies. The analysis of domestic and international scientific literature has revealed that existing fiscal regulation models insufficiently ensure institutional accountability, transparency in public finance management, and long-term macroeconomic sustainability. The purpose of the article is to systematize the institutional components and legal mechanisms of fiscal policy in the context of strengthening economic security. The research analyzes the structure of the institutional mechanism, outlines the functions of state authorities, and identifies the role of fiscal instruments (taxes, budgetary transfers, debt operations) in crisis prevention. Particular attention is given to assessing the legal framework of fiscal regulation, including the Constitution of Ukraine, the Budget and Tax Codes, and relevant norms of international law. The study substantiates that effective fiscal regulation of economic security requires institutional coherence, high-quality legal support, the implementation of preventive anti-crisis instruments, and strengthened control over strategic flows of public finances. The conclusions offer directions for improving the effectiveness of fiscal influence through institutional innovation and adaptation of national legislation to contemporary global economic challenges.

Keywords: economic security, institutional mechanism, legal framework, state, fiscal regulation of economic security, instruments of fiscal regulation, national security.

Постановка проблеми. У сучасних умовах глобальних трансформацій, воєнної агресії проти України, посилення внутрішньоекономічних ризиків та зростаючої нестабільності світових ринків постає нагальна потреба в ефективному фіскальному регулюванні, що здатне не лише забезпечити макроекономічну стабільність, а й гарантувати належний рівень економічної безпеки держави. Економічна безпека, як ключовий елемент національної безпеки, істотно залежить від стану публічних фінансів, спроможності держави формувати і розподіляти бюджетні ресурси, реагувати на виклики кризи, уникати фіскального дисбалансу та підтримувати довіру до інституцій.

Попри те, що в Україні сформовано систему основних органів, відповідальних за фіскальне регулювання (Міністерство фінансів, Державна податкова служба, Державна аудиторська служба, Рахункова палата тощо), а також закладено низку правових норм у Конституції України, Бюджетному та Податковому кодексах, чинне законодавство не завжди забезпечує комплексність, узгодженість і стратегічну ефективність. Водночас інституційна взаємодія органів влади часто ускладнена дублюванням функцій, браком прозорості та підзвітності, відсутністю єдиного бачення

в аспектах фіскальної політики й безпеки. Суттєвим викликом є й недостатня адаптація вітчизняної фіскальної моделі до стандартів ЄС у межах процесів євроінтеграції.

Таким чином, проблематика дослідження інституційних та правових засад фіскального регулювання економічної безпеки держави є вкрай актуальною, вимагає наукової систематизації, виявлення суперечностей і розробки підходів до удосконалення правових та управлінських механізмів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання фіскального регулювання в контексті забезпечення економічної безпеки є предметом уваги багатьох вчених-економістів, правознавців і управлінців, які досліджують механізми впливу фіскальної політики на стійкість державних фінансів, інституційну спроможність держави та запобігання фінансовим загрозам.

Серед вітчизняних дослідників варто виокремити праці А. Загороднього, В. Геєця, І. Луніної, Л. Тарангул, О. Кириленка, які обґрунтовують концепцію фінансової безпеки як складової економічної безпеки держави та аналізують ефективність податкової й бюджетної політики. У працях Н. Резнік, О. Вишневського, Ю. Іванова значна увага приділяється питанням правового регулювання публічних фінансів, а також реформуванню фіскального простору України в умовах європейської інтеграції.

З-поміж зарубіжних авторів важливими є дослідження М. Танзі (M. Tanzi), В. Вагнера (W. Wagner), Р. Масгрейва (R. Musgrave), Дж. Стігліца (J. Stiglitz), які розглядають функції фіскальної політики як інструменту забезпечення сталого розвитку, соціальної рівності та фінансової стабільності. Праці ОЕСР, МВФ та Світового банку висвітлюють сучасні тренди в інституційному оформленні фіскальної архітектури, впровадженні фіскальних правил, аудиті ефективності державних видатків, а також уніфікації податкової політики задля зменшення глобальних економічних ризиків.

Водночас, попри наявність численних наукових публікацій, комплексне вивчення саме інституційно-правових аспектів фіскального регулювання економічної безпеки на перетині економіки, права та державного управління залишається недостатньо опрацьованим, що обумовлює потребу в подальших дослідженнях у цій сфері.

Метою статті є систематизація інституційних компонентів і правових механізмів фіскальної політики в контексті підвищення рівня економічної безпеки держави.

Виклад основного матеріалу. Фіскальне регулювання як складова державної економічної політики є ключовим інструментом забезпечення економічної безпеки країни, оскільки визначає рівень мобілізації та перерозподілу фінансових ресурсів, необхідних для підтримки макроекономічної стабільності, соціального добробуту та стійкості до внутрішніх і зовнішніх загроз. На економічну безпеку безпосередньо впливає багато чинників, які трансформують та деформують її, зокрема, податкова політика, оскільки фіскальна спроможність держави залежить від ефективності збору податків, а стабільна та прогнозована податкова система дозволяє фінансувати оборонний, соціальний, медичний і освітній сектори, що є критично важливим для економічної безпеки. Інша особливість податкової політики, що впливає на досліджувану категорію – диверсифікація джерел доходів бюджету, яка зменшує ризики, пов'язані з моноджерельністю (наприклад, надмірною залежністю від ПДВ або податків із заробітної плати). Прогресивність податків і боротьба з тінізацією забезпечують соціальну справедливість, підвищують легітимність податкової системи та здійснюють опосередкований вплив на економічну безпеку країни.

Економічна безпека підпадає під потужний вплив бюджетної політики через збалансованість бюджету і контроль дефіциту, що є основою для фіскальної стійкості.

Надмірний дефіцит бюджету створює загрозу фінансової незалежності та підвищує ризик зовнішнього впливу через боргові зобов'язання. Пріоритетне фінансування секторів критичної інфраструктури (оборона, енергетика, медицина, кібербезпека) гарантує функціонування базових елементів національної безпеки. Водночас антикризове резервування та стабілізаційні фонди є важливими для запобігання економічним потрясінням і пом'якшує реагування на надзвичайні ситуації (війна, пандемія, глобальні кризи). Очевидним є те, що прозорість і підзвітність державних фінансів зміцнює довіру до фіскальної системи, знижує рівень корупції та сприяє підвищенню ефективності витрат. Важливим елементом фіскального регулювання є інституційні засади, зокрема: наявність національної стратегії економічної безпеки з фіскальним виміром, координація між центральними і місцевими органами влади у питанні розподілу повноважень і ресурсів, інтеграція цифрових технологій у фіскальні процеси (електронне адміністрування податків, е-бюджетування), що забезпечує прозорість та оперативність.

Розглянемо *складові фіскального регулювання економічної безпеки держави*.

Фіскальне регулювання виконує системоутворюючу роль у формуванні та підтриманні економічної безпеки. Його складові охоплюють комплекс взаємопов'язаних інструментів, механізмів і заходів, спрямованих на досягнення фінансової стабільності, протидію внутрішнім і зовнішнім загрозам, а також забезпечення стійкості державних інститутів. Наведемо основні складові фіскального регулювання економічної безпеки держави:

1) податкова політика – стабільність податкової системи забезпечує передбачуваність та довіру бізнесу і громадян до держави; оптимальне податкове навантаження запобігає надмірному фіскальному тиску, який призводить до тінізації економіки; прогресивність та соціальна справедливість формує баланс між доходами різних верств населення та зменшує соціальну нерівність; удосконалення адміністрування та цифровізація податкових процесів зменшують тінізацію економіки, а диверсифікація податкових надходжень – залежність бюджету від окремих джерел (наприклад, експортно-сировинної ренти);

2) бюджетна політика – збалансованість державного бюджету забезпечує зниження дефіциту й макроекономічну стабільність; раціональне бюджетне планування, орієнтоване на середньо- та довгострокові цілі забезпечує пріоритетне фінансування критично важливих сегментів (оборона, охорона здоров'я, енергетика, освіта, інфраструктура); інструментами запобігання і протидії кризовим ситуаціям слугують бюджетне резервування та створення стабілізаційних фондів, а прозорість і підзвітність бюджетних рішень формує довіру до фіскального управління;

3) боргова політика – контроль за рівнем державного боргу здійснюється через боргову безпеку та уникнення дефолтних ризиків; раціональна структура боргових зобов'язань забезпечує оптимальний баланс між внутрішнім та зовнішнім боргом, строками погашення, валютною складовою; ефективне управління борговими ресурсами реалізується через використання позик на інвестиційні цілі;

4) перерозподіл бюджетних ресурсів – справедливий механізм розподілу між регіонами зменшує територіальні диспропорції, забезпечує рівний доступ до базових послуг; соціальні трансферти діють як інструменти зменшення бідності, підтримки малозабезпечених і зміцнення соціальної стабільності;

5) контроль та моніторинг публічних фінансів – зовнішній та внутрішній аудит забезпечує ефективність та законність використання бюджетних коштів; антикорупційні інструменти у фіскальній сфері запобігають розкраданню та нецільовому витрачання коштів; громадський контроль і відкритість даних забезпечують залучення громадськості до процесу ухвалення фіскальних рішень;

6) інституційне забезпечення – створює систему фіскальних органів, які формують основу для реалізації та провадження політики економічної безпеки; національна стратегія фіскальної безпеки (до 2025 року) – актуальний документ, який визначав пріоритети, ризики та напрями державної фіскальної політики, що поряд з інтеграцією цифрових технологій (систем електронного адміністрування податків і витрат) підвищує ефективність регулювання [1];

7) міжнародна взаємодія – співпраця з міжнародними фінансовими інституціями (МВФ, Світовий банк, ЄС) формує основу для доступу до технічної допомоги, кредитів, експертизи; участь у міжнародних ініціативах діє проти ухилення від оподаткування, зокрема, BEPS (Base Erosion and Profit Shifting) [2], а гармонізація фіскального законодавства з міжнародними забезпечує управління боргом.

Фіскальне регулювання, як один із провідних інструментів державної політики, тісно пов'язане з правовим забезпеченням. Економічна безпека держави визначається як стан захищеності національної економіки від внутрішніх та зовнішніх загроз, який забезпечує стає соціально-економічне зростання, державний суверенітет та добробут населення. Правові основи фіскального регулювання ЕБ формують нормативно-правову базу, яка визначає межі, механізми, принципи і відповідальність у сфері бюджетної, податкової, боргової політики тощо.

Правові основи фіскального регулювання економічної безпеки держави мають комплексний, багаторівневий характер, охоплюючи конституційні, кодексні, спеціальні та міжнародні норми. Їх ефективне функціонування забезпечує не лише стабільність фінансової системи, а й створює умови для протидії загрозам економічній безпеці, сталого розвитку та довіри до державної влади. Правові основи розглядаємо за рівнями.

Конституційний рівень. Конституція України є базовим актом, який закладає фундаментальні принципи фіскального регулювання. Зокрема: ст. 95 – визначає, що бюджетна система ґрунтується на засадах справедливого і неупередженого розподілу суспільного багатства; ст. 132 – закріплює принцип збалансованості бюджетної системи; ст. 67 – встановлює обов'язок кожного сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, визначених законом [3].

Бюджетне законодавство. Бюджетний кодекс України [4]: встановлює правила формування, виконання, контролю й аудиту бюджету; визначає бюджетну дисципліну, управління дефіцитом, держборгом; сприяє забезпеченню бюджетної стійкості як одного з ключових факторів фінансової безпеки; закріплює норми про фінансову централізацію/децентралізацію, що впливає на регіональну економічну безпеку. Бюджетне законодавство України, зосереджене в основному в Бюджетному кодексі (2001 р. з наступними змінами), є ключовим інструментом реалізації фіскальної політики та забезпечення економічної безпеки держави. Воно визначає принципи складання, розподілу, виконання та контролю за використанням публічних фінансів.

Податкове законодавство. Податковий кодекс України [5]: встановлює систему, принципи та процедури оподаткування; визначає види податків, ставки, об'єкти, платників, порядок адміністрування; створює умови для забезпечення фіскальної стійкості та легального наповнення бюджету; спрямований на протидію тінізації економіки, яка є загрозою економічній безпеці. Податковий кодекс також формує інституційний фундамент діяльності контролюючих органів (ДПС, ДМС) – ключових елементів державного апарату, які забезпечують моніторинг і захист фіскальної безпеки. Податкове законодавство є ключовим елементом фіскальної системи держави, безпосередньо впливаючи на формування доходної частини бюджету, стимулювання економіки, соціальну справедливість та інвестиційний клімат.

Законодавство про публічні фінанси та держборг. Проект Закону України «Про державний борг та гарантований державою борг» [6]: визначає правові засади регулювання боргових зобов'язань; встановлює допустимі межі та інструменти боргового фінансування; регламентує порядок контролю, обслуговування та реструктуризації боргу; забезпечує боргову безпеку як складову фінансової стійкості. Закон України «Про Рахункову палату» [7]: гарантує прозорість, підзвітність і ефективність витрачання публічних коштів.

Закони та підзаконні акти у сфері економічної безпеки. Закон України «Про національну безпеку України» [8] (ст. 5, 6): включає економічну безпеку до основних напрямів державної політики безпеки; визнає фіскальні ризики як загрозу національній безпеці; передбачає необхідність координації між секторами (фінанси, податки, правоохоронна діяльність).

Міжнародно-правові акти та інтеграційні угоди. Угода про асоціацію з ЄС [9]: стимулює гармонізацію фіскального законодавства України з європейськими стандартами; зобов'язує Україну впроваджувати принципи прозорості, протидії ухиленню від оподаткування та боротьби з відмиванням коштів; Меморандуми з МВФ, Світовим банком: передбачають правові зобов'язання держави щодо фіскальних реформ; забезпечують зовнішній моніторинг фіскальної дисципліни.

Інституційна правова база. Фіскальне регулювання економічної безпеки базується на діяльності та нормативних повноваженнях таких органів: Міністерство фінансів України – формування фіскальної політики; Державна податкова служба України – адміністрування податків; Державна митна служба – фіскальний контроль зовнішньоекономічних потоків; Рахункова палата – зовнішній аудит бюджету; Національний банк України – макрофінансова стабільність.

Розглянемо детальніше *інституційні основи фіскального регулювання економічної безпеки держави*. Актуальність їх дослідження зумовлена зростаючою роллю ефективного державного управління в умовах політичної нестабільності, фінансових криз і зовнішньоекономічних викликів. Стабільність економічної системи значною мірою залежить від здатності інституційного середовища забезпечити передбачуване, справедливе та гнучке фіскальне регулювання, що дозволяє державі як акумулювати необхідні ресурси, так і стимулювати розвиток пріоритетних секторів економіки. У контексті глобалізації та зростання взаємозалежності фінансових ринків, якісна координація між фіскальними інститутами, зокрема Міністерством фінансів, податковими органами, Рахунковою палатою, центральним банком та законодавчими структурами, набуває критичного значення. Саме інституційна спроможність держави оперативно адаптувати фіскальні інструменти до нових викликів і ризиків визначає рівень її економічної безпеки, а отже, і здатність забезпечувати національні інтереси у довгостроковій перспективі. У розгорнутому вигляді інституційний механізм фіскального регулювання економічної безпеки держави наведено на рис. 1.

З рисунку видно, що інституційний механізм фіскального регулювання економічної безпеки держави достатньо потужний і розгалужений, але інституції цього механізму швидше дотичні до регулювання економічної безпеки, аніж безпосередньо на неї впливають. Важливим також є той факт, що внутрішнє регулювання економічної безпеки і підходи до нього всередині країни впливають на зовнішні прояви такого регулювання. Це важливо враховувати при здійсненні стратегічних досліджень щодо фіскального регулювання економічної безпеки держави.

Розглянемо інструментарій, за допомогою якого інституційний механізм здійснює фіскальне регулювання економічної безпеки держави всередині країни. Взаємодія інструментарію дозволяє державі підтримувати фінансову стабільність,

прозору податкову систему, стратегічне інвестування та соціальну справедливість, що є базовими умовами економічної безпеки всередині країни.

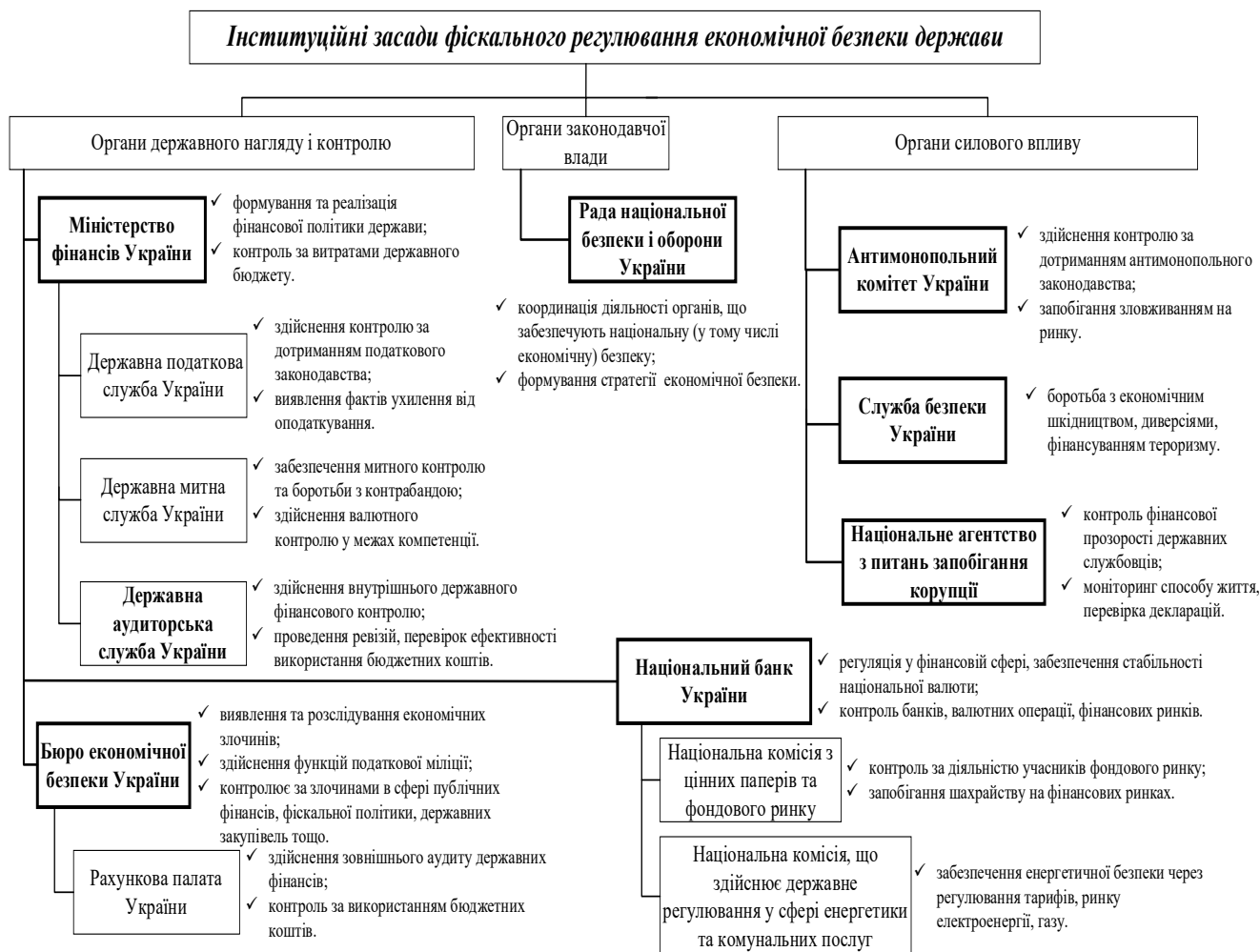

Рисунок 1. Інституційний механізм фіскального регулювання економічної безпеки держави

Джерело: сформовано автором за джерелом [10]

Наведемо розгорнутий перелік таких інструментів, систематизуючи їх на рівні чотирьох груп: податкові, бюджетні інструменти, фіскальні стабілізатори, фіскальна прозорість і аудит. Розглянемо ці групи.

Податкові інструменти:

1) податкова політика:

- встановлення ставок податків, пільг і преференцій для стратегічних галузей;
- прогресивне оподаткування доходів для зменшення соціальної нерівності;
- впровадження екологічних та цифрових податків як механізмів впливу на поведінку бізнесу;

2) контроль за податковими надходженнями:

- застосування цифрових технологій у фіскальному контролі (електронні чеки, онлайн-каси);
- боротьба з тіньовою економікою, ухиленням від сплати податків;

3) фінансова децентралізація:

- надання місцевим бюджетам частини податкових надходжень для зміцнення фінансової самостійності громад.

Бюджетні інструменти:

- 1) формування та реалізація державного бюджету;
 - пріоритетне фінансування секторів, що впливають на економічну безпеку: охорона здоров'я, енергетика, оборона, цифрова інфраструктура;
- 2) цільові державні програми:
 - програми підтримки малого та середнього бізнесу;
 - інвестиції в інновації, освіту, технології;
 - дотації та субсидії для вразливих категорій населення;
- 3) управління державним боргом:
 - контроль за обсягом запозичень та обслуговуванням боргу з метою збереження макрофінансової стабільності.

Фіскальні стабілізатори:

- 1) автоматичні стабілізатори, такі як податки з доходів та соціальні виплати, що змінюються залежно від економічної ситуації без потреби в ухваленні нових рішень.

Фіскальна прозорість і аудит:

- 1) системи внутрішнього та зовнішнього аудиту бюджетних витрат;
- 2) громадський контроль, відкриті дані про використання бюджетних коштів.

Проілюструємо умовну вагу основних інструментів інституційного механізму фіскального регулювання економічної безпеки держави. Найбільшу роль відіграють бюджетна та податкова політика, а також державний фінансовий контроль (рис. 2).

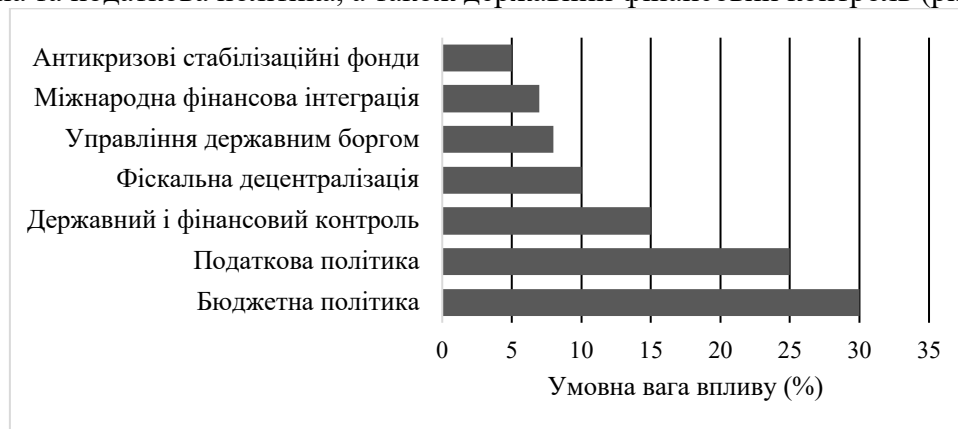

Рисунок 2. Вага основних інструментів інституційного механізму фіскального регулювання економічної безпеки держави

Джерело: сформовано автором за джерелами [11, 12, 13, 14]

Діаграма візуалізує співвідношення вагомості ключових інструментів, що застосовуються в межах інституційного механізму фіскального регулювання. Вона умовно відображає, наскільки кожен інструмент впливає на забезпечення економічної безпеки держави, ґрунтуючись на оцінках експертів, частоті застосування та масштабах ефективності (таблиця 1)

Таблиця 1.

Умовна вага ключових інструментів, що застосовуються в межах інституційного механізму фіскального регулювання економічної безпеки держави (%)

Інструмент	Умовна вага (%)	Пояснення
Податкова політика	30%	Основний важіль формування бюджетних доходів, впливу на бізнес-активність, детінізацію та перерозподіл ресурсів
Бюджетна політика	20%	Ключова для планування та реалізації державних видатків, підтримки пріоритетних сфер (оборона, охорона здоров'я, освіта)
Боргове регулювання	15%	Впливає на стійкість фінансової системи через керованість внутрішнім і зовнішнім боргом
Фіскальний контроль та аудит	10%	Забезпечує прозорість, законність і ефективність управління публічними фінансами
Інституційна координація (Кабмін, Мінфін, ВРУ, Рахункова палата тощо)	10%	Забезпечує цілісність фіскального управління на різних рівнях влади
Міжнародне фіскальне співробітництво	5%	Визначає інтеграцію України в глобальні фінансові інституції та адаптацію до стандартів ЄС
Цифровізація публічних фінансів	5%	Посилює ефективність адміністрування податків, прозорість фінансових потоків
Антикризові фіскальні механізми (резервні фонди, стабілізаційні програми)	5%	Мають значення в періоди шоків і нестабільності, але використовуються епізодично

Сформовано автором за джерелами [14, 15]

Найбільшу інституційну вагу мають податкова та бюджетна політика, оскільки вони безпосередньо формують фіскальну спроможність держави. Разом з тим, боргове управління та контрольні функції стають дедалі більш критичними в умовах дефіциту бюджету та потреби в зовнішньому фінансуванні. Важливість цифровізації та міжнародного співробітництва поступово зростає як передумова трансформації системи управління публічними фінансами.

Висновки. В результаті дослідження інституційних та правових основ фіскального регулювання економічної безпеки держави можемо зробити такі висновки:

1) з'ясовано, що фіскальне регулювання є не лише інструментом акумуляції доходів бюджету, але й стратегічним механізмом впливу на стабільність соціально-економічної системи. У сучасних умовах воно виконує ключову роль у забезпеченні фінансової суверенності, макроекономічного балансу та адаптивності національної економіки до зовнішніх і внутрішніх ризиків, зокрема в умовах глобальної нестабільності, воєнної агресії та загроз трансформаційного характеру;

2) розглянуто структуру інституційного механізму фіскального регулювання, яка є багаторівневою системою з вертикально інтегрованими та горизонтально взаємодіючими органами: законодавчими, виконавчими, контролюючими,

аналітичними та міжнародними. Обґрунтовано, що ефективність цього механізму значною мірою залежить від рівня інституційної узгодженості, прозорості прийняття фінансальних рішень та рівня цифровізації процесів публічного управління;

3) сформовано правову рамку фінансального регулювання економічної безпеки, яка включає конституційні положення, галузеві кодекси (Бюджетний, Податковий), спеціальні закони про публічні фінанси, державний борг, фінансальний контроль, а також міжнародні конвенції та угоди. Виявлено, що законодавче поле демонструє тенденцію до фрагментарності та інерційності, що потребує цілісного оновлення через прийняття комплексного законодавчого акту з фінансальної безпеки;

4) визначено, що існує потреба в гармонізації внутрішньої фінансальної політики з кращими практиками Європейського Союзу в частині середньострокового бюджетного планування, прозорості управління борговими зобов'язаннями, цифрового обліку публічних фінансів та створення незалежних фінансальних рад, які виступають додатковими інструментами стратегічного моніторингу фінансальної стійкості;

5) проаналізовано, що серед інструментів інституційного впливу на фінансальне регулювання вирішальне значення мають податково-бюджетна політика, державні фінансові інтервенції (субсидії, дотації, державні інвестиції), стратегічне управління боргом, а також механізми антикризового фінансування. Водночас виявлено недостатнє використання таких інструментів, як фінансальне стимулювання інноваційної діяльності, податкове моделювання ризиків та застосування превентивного фінансального аналізу;

6) обґрунтовано, що інституційна модель фінансального регулювання має базуватися на принципах системності, відповідальності, прогнозованості, транспарентності та підзвітності. У межах цього підходу важливо забезпечити сталий інституційний розвиток, зокрема через оновлення фінансального законодавства, зміцнення кадрового потенціалу органів публічних фінансів, упровадження індикаторів фінансальної безпеки та створення єдиного національного центру моніторингу фінансових загроз.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Рішення Ради Національної Безпеки і Оборони України «Про Стратегію економічної безпеки України на період до 2025 року» від 11 серпня 2021 року. *LIGA 360*. [електронний ресурс]. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/MUS35837> (дата звернення 28.05.2025).

2. Що таке BEPS? Розуміння основ міжнародного податкового планування. *GLS*. [електронний ресурс]. URL: <https://gls.co.ua/sho-take-beps/> (дата звернення 28.05.2025).

3. Конституція України. Текст. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution>.

4. Бюджетний кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 50-51. ст.572.

5. Податковий кодекс України. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14. ст.112.

6. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про державний борг та гарантований державою борг" URL: <https://ips.ligazakon.net/document/GF6NX00A>

7. Закон України «Про Рахункову палату». *LIGA 360*. [електронний ресурс]. URL: https://ips.ligazakon.net/document/t150576?an=1&ed=2020_01_14

8. Закон України «Про національну безпеку України». *Відомості Верховної Ради України*. 2018. № 31. ст.241.

9. Угода про асоціацію. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. [електронний ресурс]. URL: <https://www.kmu.gov.ua>
10. Власюк О.С. Економічна безпека держави : монографія. Львів : Апріорі, 2013. 836 с.
11. Власюк О. С. Актуальні проблеми фінансової безпеки України в умовах посткризової трансформації : монографія. Київ : НІСД, 2014. 432 с.
12. Баранецька О. В. Фіскальна безпека держави: концептуальні засади та шляхи забезпечення : дис... канд. економ. наук : 21.04.01. Тернопіль. 2014. 232 с.
13. Стеценко С. П. Економічна безпека: сутність і структура. *Інвестиції: практика та досвід*. № 24. 2013. С. 104-106.
14. Гнатенко В. Основні складові економічної безпеки держави. *Науковий вісник : Державне управління*. №1 (7). 2021. С. 66-82.
15. Дацко О. Забезпечення економічної безпеки України: соціально-гуманітарний вимір : дис. ... д-р екон. наук : 08.00.03 Львів, 2021. 636 с.

REFERENCES

1. National Security and Defense Council of Ukraine. (2021, August 11). *Pro Stratehiiu ekonomichnoi bezpeky Ukrainy na period do 2025 roku* [On the Strategy of Economic Security of Ukraine until 2025]. LIGA 360. <https://ips.ligazakon.net/document/MUS35837> (In Ukrainian)
2. GLS. (n.d.). *Shcho take BEPS? Rozuminnia osnov mizhnarodnoho podatkovoho planuvannia* [What is BEPS? Understanding the basics of international tax planning]. <https://gls.co.ua/sho-take-beps/> (In Ukrainian)
3. President of Ukraine. (n.d.). *Konstytutsiia Ukrainy* [Constitution of Ukraine]. <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (In Ukrainian)
4. Verkhovna Rada of Ukraine. (2010). *Biudzhetni kodeks Ukrainy* [Budget Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (50–51), Article 572. (In Ukrainian)
5. Verkhovna Rada of Ukraine. (2011). *Podatkovyi kodeks Ukrainy* [Tax Code of Ukraine]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (13–14), Article 112. (In Ukrainian)
6. Verkhovna Rada of Ukraine. (n.d.). *Poiiasniuvalna zapyska do proektu Zakonu Ukrainy "Pro derzhavnyi borh ta harantovanyi derzhavoiu borh"* [Explanatory note to the draft Law of Ukraine "On State Debt and State-Guaranteed Debt"]. <https://ips.ligazakon.net/document/GF6NX00A> (In Ukrainian)
7. Verkhovna Rada of Ukraine. (2020). *Zakon Ukrainy "Pro Rakhunkovu palatu"* [Law of Ukraine "On the Accounting Chamber"]. LIGA 360. https://ips.ligazakon.net/document/t150576?an=1&ed=2020_01_14 (In Ukrainian)
8. Verkhovna Rada of Ukraine. (2018). *Zakon Ukrainy "Pro natsionalnu bezpeku Ukrainy"* [Law of Ukraine "On National Security of Ukraine"]. *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, (31), Article 241. (In Ukrainian)
9. Cabinet of Ministers of Ukraine. (n.d.). *Uhoda pro asotsiatsiiu* [Association Agreement]. Unified web portal of executive authorities. <https://www.kmu.gov.ua> (In Ukrainian)
10. Vlasjuk, O. S. (2013). *Ekonomichna bezpeka derzhavy: Monohrafiia* [Economic security of the state: Monograph]. Lviv: Apriori. (In Ukrainian)
11. Vlasjuk, O. S. (2014). *Aktualni problemy finansovoi bezpeky Ukrainy v umovakh postkryzovoi transformatsii: Monohrafiia* [Current problems of financial security of Ukraine in the conditions of post-crisis transformation: Monograph]. Kyiv: NISD. (In Ukrainian)
12. Baranetska, O. V. (2014). *Fiskalna bezpeka derzhavy: Kontseptualni zasady ta shliakhy zabezpechennia* [Fiscal security of the state: Conceptual foundations and ways of ensuring] (Candidate's thesis, Ternopil). (In Ukrainian)

13. Stetsenko, S. P. (2013). Ekonomichna bezpeka: Sutnist i struktura [Economic security: Essence and structure]. *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (24), 104–106. *(In Ukrainian)*
14. Hnatenko, V. (2021). Osnovni skladovi ekonomichnoi bezpeky derzhavy [Main components of the economic security of the state]. *Naukovyi visnyk: Derzhavne upravlinnia*, (1)7, 66–82. *(In Ukrainian)*
15. Datsko, O. (2021). *Zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy: Sotsialno-humanitarnyi vymir* [Ensuring economic security of Ukraine: Socio-humanitarian dimension] (Doctoral dissertation, Lviv). *(In Ukrainian)*